

Archeologienota Turnhout Slachthuisstraat 13

Programma van maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Bart BOT

18-12-2017

1. Gemotiveerd advies

Het projectgebied bevindt zich te Turnhout. De stad ligt in de provincie Antwerpen en meer bepaald in de noordoostelijke hoek ervan. Het plangebied ligt aan de oostelijke zijde van de Slachthuisstraat. Net ten noorden van het plangebied loopt de waterloop de Bossenloop. Op 1,3km ten zuiden van het plangebied loopt de Aa. Het plangebied ligt circa 2km ten zuidwesten van het centrum van Turnhout. De percelen waarop de aanvraag betrekking heeft kan terug gevonden worden onder Turnhout, Afdeling 3, Sectie O, Perceelnrs. 209B, 210A, 211B, 212E en delen van 212C en 212F.

De initiatiefnemer plant de bouw van een sportcomplex binnen het plangebied. Concreet gaat het om een schaatsbaan (ijshockey en curling), kleedkamers, sanitaire ruimtes, opslagruimtes en een foyer op het gelijkvloers. Op het verdiep worden o.a. een tribune, cafetaria, kantoor en keuken voorzien. Het nieuwe gebouw heeft een oppervlakte van circa 5460m². Ter hoogte van de Slachthuisstraat wordt parkeergelegenheid voorzien. Op het noordwestelijke deel van het plangebied wordt parkeergelegenheid voor bussen aangelegd. Rondom het gebouw wordt groen aangelegd met paden; aan de zuidkant van de nieuwbouw worden bomen aangeplant. Tussen de schietclub en de nieuwbouw wordt een publiek plein voorzien.

De geplande werken hebben een nefaste impact in de bodem over praktisch het volledige plangebied. Het gaat enerzijds om het deel van het terrein waar nieuwbouw zal komen (5460m²). Hier zal de ondergrond geroerd worden als gevolg van de aanleg van funderingen en verschillende nutsleidingen. Rondom het plangebied wordt groenzone aangelegd met paden en parking. Ter hoogte van de parkings en de groenzones wordt een impact verwacht gaande van -10cm tot -50cm ten opzicht van het maaiveld. Aangezien het plangebied tijdens de werken zal betreden worden met zwaar rollend verkeer zal de ondergrond ook hier ernstig verstoord worden.. De totale oppervlakte van de verstoring bedraagt 16159m².

Gezien de oppervlakte van het terrein, de geplande werken en de matig tot hoge potentiële archeologische waarde is een verder vooronderzoek in de vorm landschappelijke boringen noodzakelijk op praktisch het gehele plangebied.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij alle relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet gestaafd worden. Daarom is voor het volledige projectgebied dat verstoord zal worden noodzakelijk om een verder vooronderzoek uit te voeren in uitgesteld traject. Er wordt geadviseerd om het terrein eerst verder te onderzoeken door middel van landschappelijke boringen, mogelijk gevolgd door archeologische boringen, en proefsleuven. Het geselecteerde gebied komt overeen met praktisch het volledige plangebied en is 16159m² groot.

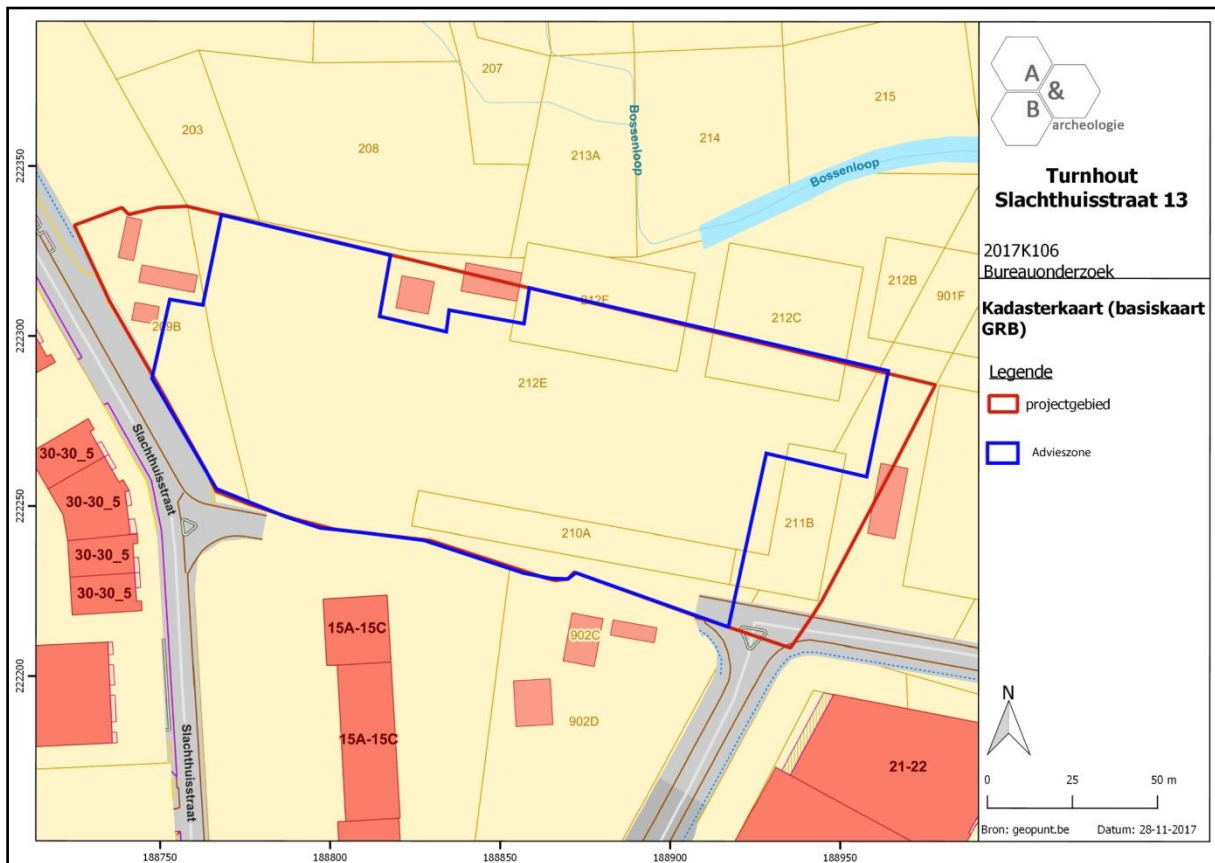
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Antwerpen, Turnhout, Slachthuisstraat 13

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: $X_{\max}$ $X_{\min}$; $Y_{\max}$ $Y_{\min}$: 188724, 222208 ; 188977, 222338

Kadastergegevens: Turnhout, Afdeling 3, Sectie O, Perceelnrs. 209B, 210A, 211B, 212E en delen van 212C en 212F.

Het geselecteerde gebied komt overeen met praktisch het volledige plangebied en is 16159m² groot. Het huidige gebouwenbestand wordt onaangeroerd gelaten. Bij de planafbakening werd rekening gehouden om het huidige gebouwenbestand niet te beschadigen. Daarom werd rond de gebouwen een buffer van 3m gelaten.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied en de advieszone (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen weergegeven. De onderzoeksmethoden zijn succesvol beëindigd wanneer de vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord.

3.1. Landschappelijke boringen

- Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem (beschrijving + duiding)
- Heeft de bebouwing in het verleden een verstoring van de bodem meegebracht? Zo ja, in welke mate?
- Zijn er zones aanwezig die interessant konden zijn voor de prehistorische mens?
- Is er een archeologisch niveau aanwezig, en op welke diepte bevindt zich dit?
- Kan de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied worden uitgesloten?

3.2. Verkennende en waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites:

- Zijn er mobiele (prehistorische) artefacten aanwezig? Zoja, uit welke periode stammen deze?
- Is er sprake van concentraties met een hoge densiteit aan mobiele artefacten? Is het mogelijk deze af te bakenen?
- Met welke bodemhorizont(en) worden de mobiele artefacten geassocieerd?
- Is er een podzolbodem aanwezig, zoja, in welke mate is deze bewaard?
- Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites? Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

3.3. Proefsleuven:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren voor de uitbraak van de verhardingen. Dit booronderzoek kan handmatig gebeuren op de zones die niet verhard zijn en machinaal op de verharde delen. Op basis van het booronderzoek kan een inzicht gekregen worden in de verstoringsgraad van het terrein alsook de bodemopbouw en de mogelijke aanwezigheid van een podzolbodem. Ook kan het verder sleuvenonderzoek bijgesteld worden indien bepaalde delen van het terrein volledig verstoord zijn. Op basis van het landschappelijk booronderzoek kan ook gekeken worden of de volledige verhardingen uitgehaald mogen worden voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek zonder schade te berokkenen aan het archeologisch erfgoed of dat ter hoogte van de sleuven zelf plaatselijk de verharding machinaal dient verwijderd te worden tijdens het proefsleuvenonderzoek onder begeleiding van een archeoloog.

4.1. Landschappelijke boringen

Met behulp van landschappelijke boringen kan de bodemopbouw en de bewaringstoestand worden onderzocht. Het landschappelijk booronderzoek dient handmatig te gebeuren met een Edelmanboor met een diameter van 7cm of machinaal met een gelijkaardige boordiameter. De tussenafstand tussen de verschillende boringen bedraagt tussen de 20 en 30m. Indien er door terreinomstandigheden, die nog niet exact gekend zijn, of in functie van de vraagstelling of andere redenen dient te worden afgeweken van dit patroon, dient dit gemotiveerd bij de opmaak van het verslag. De diepte van de boringen is afhankelijk van de bodemopbouw en in functie van het bepalen van de bewaringstoestand van de bodem. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan er nagegaan worden of (een deel van) het projectgebied in aanmerking komt voor verder onderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Op basis van het landschappelijk booronderzoek kan ook gekeken worden of de volledige verhardingen uitgehaald mogen worden voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek zonder schade te berokkenen aan het archeologisch erfgoed of dat ter hoogte van de sleuven zelf plaatselijk de verharding machinaal dient verwijderd te worden tijdens het proefsleuvenonderzoek onder begeleiding van een archeoloog.

De opgeboorde boorstalen worden nat gezeefd op maaswijdte 1mm en door een steentijdspecialist onderzocht op archeologische indicatoren (vuursteen, puin, al dan niet verbrand bot, aardewerk, enz.). Een exact boorplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van het landschappelijk booronderzoek.

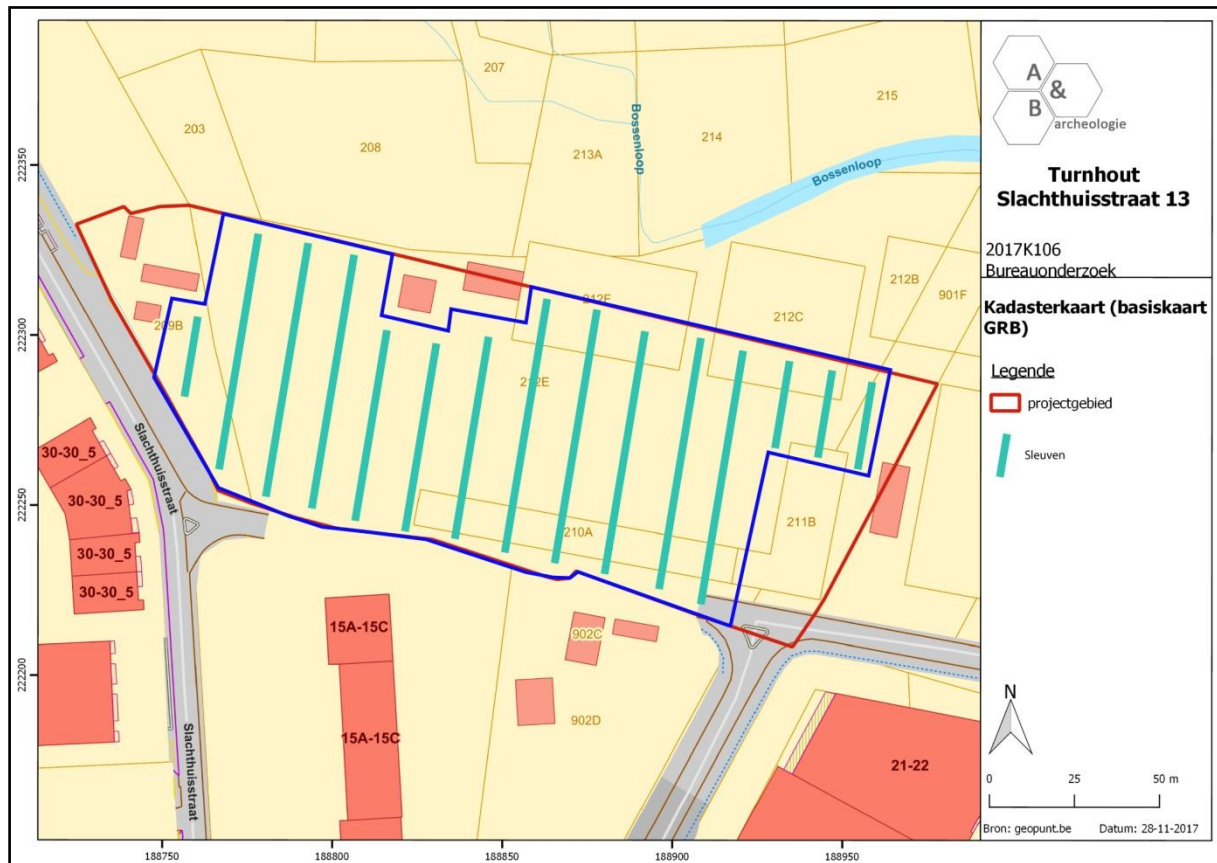
4.3. Proefsleuven

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, moet worden gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en NO-ZW georiënteerd. In dit geval zullen 15 sleuven aangelegd worden. Daarnaast worden extra volg-, dwars- of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Het voorgestelde sleuvenplan gaat uit van de ideale omstandigheden, indien geen verstoringen en dergelijke werden vastgesteld bij de landschappelijke boringen. Het sleuvenplan kan, indien gemotiveerd, aangepast worden aan de terreinomstandigheden en de resultaten van het booronderzoek.

Het totale te onderzoeken terrein is 16159m² groot waarvan 10% oftewel 1615m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 402,5m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 2017,5m² onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 3 Projectie van de sleuven in ideale omstandigheden op het kadasterplan en de bouwplannen (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een (assistent-) aardkundige of geoloog met aantoonbare ervaring.
- Het verkennend en waarderend booronderzoek en de proefputten dient te gebeuren door of onder begeleiding van een steentijdspecialist.
- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 100 werkdagen ervaring met onderzoek op zand en lemige zandgronden.
- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek in zand en lemige zandgronden.
- Gedurende het veldwerk dient een aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zand en lemige zandbodems.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.